

การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ

Witness Protection for Criminal Case Under Special Protection Measures.

อาวีณา ใจเพชร¹ และสุพัตรา แผนวิชิต²

Arweena Jaiphet¹ and Supatra Phanwichit²

¹นักศึกษา ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

²อาจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

¹Master Students of Laws Sukhothai Thammathirat Open University

²Lecturer from the Faculty of Laws Sukhothai Thammathirat Open University

Corresponding Author Email: arweenaj2528@gmail.com

Received: 27 November 2022

Revised: 11 January 2023

Accepted: 17 January 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาความเป็นมา และแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา 2. เพื่อศึกษาการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ ต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย แคนาดา และประเทศไทย 3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ และ 4. เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยจากเอกสารแล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดสำคัญในการคุ้มครองพยานคือแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยรัฐมีภารกิจต้องคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม 2) กฎหมายสหรัฐอเมริกา กฎหมายมลรัฐควีนแลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย และกฎหมายแคนาดา มีการกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ กำหนดข้อยกเว้นเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในโครงการคุ้มครองพยาน และกำหนดห้ามมิให้พยานกระทำความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญาไว้ในข้อตกลงที่พยานต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่การคุ้มครองพยาน 3) กฎหมายไทยยังไม่มีกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ ยังไม่ได้กำหนดข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษและยังไม่มีกำหนดห้ามมิให้พยานกระทำความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญาไว้ในข้อตกลงของพยานที่ต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ และ 4) ข้อเสนอแนะ อาทิ ควรมีการตรากฎกระทรวงเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข โดยอาศัยความตามมาตรา 9 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ, มาตรา 24 และควรแก้ไขเพิ่มเติม ข้อ 5 แห่งระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. 2548

คำสำคัญ: การคุ้มครองพยาน, คดีอาญา, มาตรการพิเศษ

Abstract

This research consists purposes were 1. to background and concepts relating to witness protection in criminal cases; 2. to study witness protection in criminal cases under laws of several countries, comprising of: the United States of America; State of Queensland, Commonwealth of Australia; Canada and Thailand; 3. to study analyzing problems with witness protection in criminal cases under special measures and 4. to study

approaches to solving the problems with witness protection in criminal cases, as to be suitable and efficient. is a qualitative research study. With the method of researching from documents and then using information gathered from various documents. related to analysis in terms of content analysis. Results of the study show that: 1) a significant concept of witness protection relates to protection of basic rights of the citizens, whereas the state has a mission to protect safety in life, body and properties of an individual, as to achieve public order in the society, 2) laws of: the United States of America; State of Queensland, Commonwealth of Australia; and Canada provide with criteria for evaluating individuals, who are fit for witness protection under special measures, stipulate exceptions relating to disclosure of personal data of the witnesses under the protection, and require witnesses, who apply for the witness protection program, to enter into agreements that they will not commit any criminal offense or violate any civil rights of others 3) Thai law does not provide with criteria for evaluating individuals, who are fit for witness protection under special measures, does not stipulate any exemption from disclosure of personal data of the witnesses in the witness protection program under special measures, and does not require witnesses, who apply for the witness protection program under special measures, to enter into agreements that they will not commit any criminal offense or violate any civil rights of others and 4) suggestions, for example, there should be an enactment of a ministerial regulation on the criteria methods and conditions By virtue of Section 9, paragraph three of the Witness Protection Act in Criminal Cases B.E. Witness Protection under Special Measures, B.E. 2548

Keywords: Witness Protection, Criminal Case, Special Measures

บทนำ

ในกระบวนการยุติธรรม คดีอาญาเป็นคดีที่ต้องค้นหาความจริงโดยการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิดให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ด้วยพยานหลักฐานต่าง ๆ เช่น พยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ โดยเฉพาะพยานบุคคลนั้นถือเป็นพยานที่มีความสำคัญกว่าพยานหลักฐานชนิดอื่น เพราะในยุคปัจจุบัน ผู้กระทำความผิดทางอาญามักวางแผนการกระทำความผิดอย่างมืออาชีพและไม่ทิ้งร่องรอยของการกระทำความผิดไว้ การที่กระบวนการยุติธรรมต้องได้มาซึ่งพยานวัตถุจึงยากขึ้นเรื่อย ๆ การดำเนินคดีต้ององค์กรอาชญากรรม รวมถึงผู้กระทำความผิดสำคัญอื่น ๆ จึงต้องหวังพึ่งถ้อยคำของพยานบุคคล เนื่องจากพยานบุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดผู้กระทำความผิดหรือล่วงรู้ถึงการวางแผนและการลงมือกระทำความผิดมาด้วยเหตุอื่น ถ้อยคำของพยานจึงมีความสำคัญต่อการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีอาญาเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ ผู้ถูกกล่าวหาจึงพยายามขัดขวางการเบิกความของพยานบุคคลที่อาจเป็นผลร้ายกับตน โดยการข่มขู่พยานบุคคลและบุคคลที่ใกล้ชิดพยานบุคคลนั้นด้วยวิธีการต่าง ๆ นานา พยานบุคคลที่ได้แสดงตนว่าพร้อมจะมาเบิกความที่ศาล รวมถึงผู้ใกล้ชิดจึงตกอยู่ในอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูง ดังนั้น พยานจะยินยอมมาเป็นพยานต่อศาลได้ต่อเมื่อรัฐสามารถคุ้มครองพยานอย่างมีประสิทธิภาพไปจนกว่าคดีจะสิ้นสุด (ศรันยา สีมา, 2564, น.14)

บุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญา สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทได้แก่ พยานที่เคยเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดกับจำเลยและถูกกันตัวไว้เป็นพยาน หรือเคยอยู่ในองค์กรเดียวกับผู้กระทำความผิดและมาให้เบาะแส พยานที่เป็นเหยื่อของคดีอาญา และพยานประเภทอื่น เช่น พยานที่เห็นเหตุการณ์ และพยานผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น ในอดีตที่ผ่านมา มีกรณีบุคคลที่ถูกทำร้ายด้วยเหตุที่ทำให้การเป็นพยานในชั้นศาลได้เกิดขึ้นหลายครั้ง ซึ่งเกิดขึ้นได้ทั้งคดีทั่วไปและคดีที่มีความร้ายแรง เช่น กรณีต่างประเทศพบว่าใน

ประเทศมาเลเซีย คดีทุจริตกองทุนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ วัน มาเลเซีย ดีเวลลอปเม้นต์ เบอร์ด์ (1MDB) ซึ่งในเอกสารคำฟ้องในคดีระบุว่า เจ้าหน้าที่ระดับสูงของมาเลเซียและคนสนิทได้ยักยอกเงินจากกองทุนมีมูลค่าสูงถึง 4,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และยังคงตรวจสอบเรื่องการฟอกเงินในประเทศต่าง ๆ อีกอย่างน้อย 6 ประเทศ ทั้งนี้พยานในคดีไม่กล้าให้ปากคำต่อพนักงานสอบสวนเนื่องจากเกรงว่าตนและครอบครัวจะได้รับอันตราย นอกจากนี้ คนขับรถของอดีตอัยการสูงสุด นายอับดุลฮอนนี ปาเทล ซึ่งเคยรับผิดชอบคดีกองทุนดังกล่าวถูกคนร้ายดักยิงต่อหน้าประชาชนจำนวนมาก ซึ่งน่าจะเป็นการข่มขู่พยานคนอื่น ๆ มิให้กล้าให้ความร่วมมือกับหน่วยงานยุติธรรมของสหรัฐอเมริกาในการสอบสวนคดีนี้ (ผู้จัดการออนไลน์, 2565, ออนไลน์) ด้วยเหตุที่บุคคลที่ให้การเป็นพยานในคดีอาญาไม่ได้รับความปลอดภัยดังกล่าว ส่งผลทำให้ทั่วโลกได้ออกมาตรการต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การคุ้มครองแก่พยานในคดีอาญาขึ้นบังคับใช้ เช่น การนำวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ (Video Conference) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 การประชุมทางจอภาพ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 เพื่อมิให้บุคคลที่เป็นจำเลยในคดีอาญาและพยานได้มีโอกาสเผชิญหน้ากัน การสืบพยานล่วงหน้า การกำหนดให้การกระทำในลักษณะข่มขู่บังคับ ใช้กำลัง หรือทำให้พยานเกิดความหวาดกลัวด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อมิให้พยานมาให้ถ้อยคำ เบิกความหรือให้เบิกความเท็จต่อเจ้าพนักงานเป็นความผิดอาญา และการตรากฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญาขึ้นบังคับใช้ เป็นต้น ในส่วนของประเทศไทย ได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ขึ้นบังคับใช้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองบุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญา โดยแบ่งการคุ้มครองออกเป็น 2 ประเภทคือ การคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปและการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ โดยนับตั้งแต่ ปีงบประมาณ 2547 ถึงปี 2564 มีจำนวนคดีที่พยานยื่นคำร้องขอให้มีการคุ้มครองพยานทั้งสิ้น 2,111 เรื่อง รวมเป็นพยานยื่นขอรับการคุ้มครองทั้งสิ้น 4,010 ราย มากที่สุดเป็นคดีต่อชีวิต รองลงมาได้แก่ การค้ามนุษย์ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดต่อร่างกาย และคดีทุจริตประพฤตมิชอบ ตามลำดับ แต่ได้รับอนุมัติให้คุ้มครองพยานในคดีอาญา 1,456 เรื่อง รวมพยานที่ได้รับอนุมัติให้ได้รับการคุ้มครอง 2,810 ราย ในปัจจุบันสิ้นสุดการคุ้มครองแล้ว 1,415 เรื่องจำนวน 2,730 ราย อยู่ระหว่างการคุ้มครองพยานในคดีอาญาทั้งสิ้น 41 เรื่อง รวมเป็นพยานที่อยู่ระหว่างการคุ้มครอง 80 ราย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2564, น.23) ขณะที่มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานนั้น พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 8 กำหนดให้นำมาใช้กับคดีที่มีความสำคัญและร้ายแรง ได้แก่ คดีเกี่ยวกับยาเสพติด คดีเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญา และตามกฎหมายพิเศษ เช่น คดีตามกฎหมายฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต กฎหมายว่าด้วยศุลกากร เป็นต้น คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ คดีเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไปและคดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้คุ้มครองพยาน เป็นต้นโดยมีการให้ความคุ้มครองแก่พยานตามมาตรการพิเศษในคดีที่มีความสำคัญหลายคดี เช่น คดีด้านความมั่นคงเกี่ยวกับการวางระเบิดในจังหวัดปัตตานี มีพยานที่เข้าโครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษจำนวน 2 คน คดีที่ผู้ต้องหาจำนวน 11 คน ร่วมกันข่มขืนกระทำชำเราเด็กอายุไม่เกิน 15 ปี ในจังหวัดพังงา มีพยานที่เข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ 4 คน และคดีสมคบกันค้ามนุษย์ ในคดีนี้ มีพยานเข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษจำนวน 3 คน โดยเฉพาะในคดีค้ามนุษย์ดังกล่าวถือว่ามีความร้ายแรงสูง เนื่องจากมีผู้ร่วมกระทำความผิดเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2546, น.45)

ดังนั้น ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ยังมีข้อบกพร่องบางประการ ได้แก่ หลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ เนื่องจากกฎหมายข้างต้นมิได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้ ข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ โดยมิได้มีการกำหนดข้อยกเว้นว่าเจ้าหน้าที่มีสิทธิที่จะเปิดเผยชื่อ และตัวตนดั้งเดิมของพยานได้ในกรณีใดบ้าง และปัญหาเกี่ยวกับข้อตกลงของพยานที่ต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ ซึ่งมีได้มีการกำหนดห้ามมิให้พยานในคดีอาญาไปก่ออาชญากรรมขณะที่อยู่ในโครงการคุ้มครองพยาน ทำให้ไม่สามารถนำมาใช้คุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษได้อย่าง

มีประสิทธิภาพ จึงเป็นที่มาที่ผู้ศึกษาสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่องปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ จึงเป็นที่มาของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา และแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา
2. เพื่อศึกษาการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ ต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย แคนาดา และประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ
4. เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหามหาหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีระเบียบวิธีการวิจัย ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ การศึกษาวิจัยทางด้านเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาจากบทบัญญัติของกฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ บทความทางวิชาการ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่ค้นคว้าได้จากอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องและการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ (Documentary Research) อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสาร วิชาการ งานวิจัยและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษา ความเป็นมา และแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาเกิดขึ้นเนื่องจาก ในคดีอาชญากรรมร้ายแรงที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีอิทธิพล หรือกระทำความผิดเป็นองค์กรอาชญากรรม พยานบุคคลในคดีไม่กล้ามาให้การเป็นพยาน เนื่องจากเกรงว่าตนเองและบุคคลใกล้ชิดจะไม่ได้รับความปลอดภัยทำให้ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายได้ ทั้งนี้ พยานในคดีอาญาสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ พยานผู้เสียหาย (Victim witness) พยานผู้กลับใจให้ความร่วมมือกับกระบวนการยุติธรรม (Collaborating Witnesses) และพยานบุคคลอื่น (Other types of witnesses) จึงได้มีการนำมาตรการคุ้มครองพยานในคดีอาญามาใช้บังคับ โดยมาตรการคุ้มครองพยานแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ การคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป และการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

2. การศึกษาการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ ต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย แคนาดา และประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า ประกอบด้วย

2.1 กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา คืออนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2000 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในระดับสากลในการต่อสู้กับกลุ่มองค์กรอาชญากรรม โดยมาตรการหนึ่งที่มีการบัญญัติไว้คือ การคุ้มครองพยานในคดีอาญา ธรรมนูญกรุงโรมของศาลอาญาระหว่างประเทศ ภายใต้ธรรมนูญนี้ กำหนดให้มีการคุ้มครองผู้เสียหายและพยานในคดีอาญา โดยมาตรการที่เหมาะสมในการคุ้มครองความปลอดภัยทางกายภาพและความผาสุกของจิตใจและความเป็นส่วนตัวของพยาน

2.2 กฎหมายต่างประเทศ กฎหมายของสหรัฐอเมริกา มีการบัญญัติให้ผู้เข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยานต้องได้รับการตรวจสอบอาชญากรรม การประเมินทางจิตวิทยา และต้องประเมินเป็นลายลักษณ์อักษรระหว่างความร้ายแรงของคดีที่บุคคลนั้นมีความเสี่ยงที่จะเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่นและทรัพย์สินของชุมชนที่บุคคลที่เป็นพยานจะเข้าไปอาศัยอยู่ กับความจำเป็นในการใช้คำให้การของบุคคลนั้นเป็นพยาน และเมื่อมีการรับบุคคลใดเข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยานมีการกำหนดข้อตกลงว่า พยานในโครงการต้องไม่ก่ออาชญากรรมใด ๆ หากฝ่าฝืนบันทึกความเข้าใจ ทั้งนี้ มิได้มีข้อยกเว้นเกี่ยวกับการเปิดเผยตัวตนของพยานที่อยู่ในโครงการ ขณะที่กฎหมายของมลรัฐควีนส์แลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย กำหนดหลักเกณฑ์การประเมินพยานที่จะเข้าร่วมโครงการเอาไว้ ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต ประวัติอาชญากรรมโดยเฉพาะความผิดร้ายแรงว่าหากพยานเข้าร่วมโครงการจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมหรือสาธารณะหรือไม่ กรณีที่จำเป็นต้องเปลี่ยนอัตลักษณ์ของพยาน พยานจะได้รับหนังสือรับรองไม่เปิดเผยข้อมูล หากพยานต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมภายใต้ตัวตนใหม่ ต้องไม่มีการถามคำถามใด ๆ ในกระบวนการอันอาจนำไปสู่การเปิดเผยตัวตนเดิมของพยาน เว้นแต่มีคำถามเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของพยานและความยุติธรรมจำเป็นต้องตรวจสอบซึ่งไม่สามารถกระทำได้หากไม่ทราบตัวตนที่แท้จริงของพยานก่อน นอกจากนี้ยังพยานต้องทำบันทึกข้อตกลงที่จะไม่กระทำการใดที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อโครงการคุ้มครองพยาน ความเสียหายต่อความปลอดภัยของพยานอื่น และห้ามกระทำความผิดอาญาหรือการกระทำใด ๆ ที่บันทึกข้อตกลงระบุห้ามไว้ กฎหมายของแคนาดา มีการกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่เข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยานประการหนึ่งคือ อันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชนหากพยานเข้าร่วมโครงการมีการกำหนดข้อยกเว้นให้สามารถเปิดเผยข้อมูลของพยานได้ กรณีที่พยานเปิดเผยตนเองหากไม่ก่ออันตรายต่อบุคคลที่ได้รับการคุ้มครอง หรือการเปิดเผยโดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด

2.3 กฎหมายประเทศไทย การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานเอาไว้ มิได้มีการกำหนดเกี่ยวกับข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในความคุ้มครอง และไม่มีกำหนดในบันทึกข้อตกลงว่า ห้ามมิให้บุคคลในโครงการคุ้มครองพยานกระทำความผิดทั้งทางแพ่ง และทางอาญาใด ๆ

ประเด็นปัญหา	สหรัฐอเมริกา	มลรัฐควีนส์แลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย	ประเทศแคนาดา	ประเทศไทย
การกำหนดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ	✓	✓	✓	✗
บทบัญญัติเกี่ยวกับการยกเว้นให้เจ้าหน้าที่มีสิทธิที่จะเปิดเผยชื่อและตัวตนดั้งเดิมของพยานได้ กรณีที่พยานได้กระทำความผิดร้ายแรง	✓	✓	✓	✗

บัญญัติห้ามมิให้พยานกระทำความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญาไว้ในข้อตกลงที่พยานต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน	✓	✓	✓	x
--	---	---	---	---

3. การศึกษาวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ศึกษาทำการศึกษาใน 3 ประเด็น ดังนี้

3.1 ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ความว่า เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานจะไม่ได้รับความปลอดภัย พยานหรือบุคคลอื่นใดที่เกี่ยวข้อง พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา อาจยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย เมื่อได้รับความร้องขางัดขึ้น ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย พิจารณาสั่งการโดยด่วน ถ้ามีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานจะไม่ได้รับความปลอดภัย ก็สั่งให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน โดยการดำเนินการดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง บทบัญญัติข้างต้นมิได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษเอาไว้แต่ประการใด ทั้งที่บุคคลที่ได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษต้องเป็นบุคคลที่เคยก่ออาชญากรรมหรือเคยมีส่วนร่วมในการก่ออาชญากรรม ซึ่งหากได้รับการปกปิดตัวตนและย้ายที่อยู่ก็อาจไปกระทำความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญาภายใต้ตัวตนใหม่ ส่งผลทำให้สังคมที่ผู้นั้นย้ายไปอาศัยไม่มีความปลอดภัย

3.2 ปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ มาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้กำหนดห้ามบุคคลใดเปิดเผยความลับเกี่ยวกับสถานที่อยู่ ชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยาน สามิ ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งได้มีการดำเนินการเพื่อให้เกิดความปลอดภัยตามมาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 10 หรือมาตรา 11 โดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้นไม่ได้รับความปลอดภัยต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ นอกจากนี้ ผู้กระทำยังต้องได้รับโทษหนักขึ้น หากมีผลทำให้พยานได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ได้รับอันตรายสาหัส หรือถึงแก่ความตาย และมาตรา 22 หากการเปิดเผยข้อมูลตามมาตรา 21 เป็นการกระทำเพื่อให้พยานในคดีอาญาไม่ได้รับความปลอดภัยผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้นกึ่งหนึ่ง พยานที่ควรได้รับการคุ้มครองในโครงการคุ้มครองพยานนั้นมีด้วยกันหลายประเภท พยานที่ได้รับการคุ้มครองอาจเป็นได้ทั้งบุคคลที่เป็นเหยื่อในการกระทำความผิดอาญา และบุคคลที่เคยเป็นสมาชิกขององค์กรอาชญากรรม ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือมีส่วนร่วมในคดีอาญาในคดีที่ตนถูกกันไว้เป็นพยานภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ข้างต้น มีการบัญญัติให้การคุ้มครองพยานในโครงการจากการถูกเปิดเผยความลับ แต่หากพยานที่ได้รับการคุ้มครองได้ไปก่ออาชญากรรมขึ้น กลับไม่มีบทบัญญัติโดยยกเว้นให้เจ้าหน้าที่มีสิทธิที่จะเปิดเผยชื่อ และตัวตนดั้งเดิมของพยานได้แต่ประการใด

3.3 ปัญหาเกี่ยวกับข้อตกลงของพยานที่ต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้แบ่งมาตรการคุ้มครองพยานออกเป็น 2 มาตรการคือ มาตรการทั่วไป ตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 1 มาตรา 6 และมาตรา 7 ส่วนมาตรการพิเศษ บัญญัติไว้ในหมวด 2 มาตรา 8 มาตรา 9 มาตรา 10 มาตรา 11 และมาตรา 12 ทั้งนี้ การคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปนั้น หน่วยงานที่เป็นเจ้าของเรื่องจะมีการออกระเบียบเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองตามมาตรการทั่วไป เช่น ในคดีที่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา การคุ้มครองพยานจะเป็นไปตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการกำหนดแนวปฏิบัติการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 หรือหากเป็นความผิด

ตามที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 การคุ้มครองพยานจะเป็นไปตามระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2554 เป็นต้น แต่หากคดีใดที่เห็นว่าสมควรนำมาตราการพิเศษในการคุ้มครองพยานมาใช้ ผู้มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนคดีดังกล่าว อาจยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานได้ โดยหลักเกณฑ์การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษนั้น เป็นไปตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. 2548 ซึ่งอาจส่งผลทำให้พยานที่ได้รับการคุ้มครองนั้น ได้รับการเปลี่ยนสถานะทางทะเบียนราษฎร เพื่อปกปิดอัตลักษณ์เดิมของพยาน ทั้งนี้ ระเบียบฉบับนี้ ได้กำหนดข้อตกลงที่พยานต้องปฏิบัติ เมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ ว่าต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่และปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ในเรื่องที่เกี่ยวกับความปลอดภัยของตนเอง พยานต้องไม่ปฏิบัติตัวที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น กรณีที่พยานจะติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอก ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อน กรณีมีการย้ายที่พักอาศัย ต้องไม่กระทำการในลักษณะที่เป็นการเปิดเผยให้บุคคลอื่นทราบว่าตนเองอยู่ที่ใด พยานต้องหลีกเลี่ยงไม่กระทำการใดที่อาจเปิดเผยสถานะของตนเองต้องอนุญาตให้เจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจสอบที่พักอาศัยของพยานได้ และต้องปฏิบัติตามข้อปฏิบัติอื่นตามที่สำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควร ทั้งนี้ หากไม่ได้ปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าวอาจส่งผลทำให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษสิ้นสุดลง อย่างไรก็ตาม มีข้อพิจารณาว่าข้อตกลงดังกล่าวยังมีได้กำหนดห้ามมิให้พยานในคดีอาญาไปก่ออาชญากรรมขณะที่อยู่ในโครงการคุ้มครองพยานแต่ประการใด

4. การศึกษาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยพบว่า จากผลการศึกษาข้างต้น ทำให้มีข้อสรุปและข้อเสนอแนะว่า ดังนี้

4.1 ควรมีการตราฎกระทรวงเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข โดยอาศัยความตามมาตรา 9 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

4.2 ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยกำหนดข้อยกเว้นให้สามารถเปิดเผยข้อมูลของพยานในโครงการคุ้มครองพยานได้โดยคำสั่งศาล โดยทำการเปิดเผยได้เท่าที่จำเป็นต่อการสืบสวนสอบสวนคดีดังกล่าวและห้ามมิให้กระทำความผิดต่อกระบวนการยุติธรรมที่ผู้นั้นได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ

4.3 ควรแก้ไขเพิ่มเติม ข้อ 5 แห่งระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. 2548 โดยเพิ่มข้อตกลงที่พยานต้องกระทำในขณะที่เข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยาน คือ ห้ามกระทำการใด ๆ อันเป็นความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษา ความเป็นมา และแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พบว่า แนวคิดในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาเกิดขึ้นเนื่องจาก ในคดีอาชญากรรมร้ายแรงที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีอิทธิพล หรือกระทำกันเป็นองค์การอาชญากรรม พยานบุคคลในคดีไม่กล้ามาให้การเป็นพยาน เนื่องจากเกรงว่าตนเองและบุคคลใกล้ชิดจะไม่สามารถได้รับความปลอดภัยทำให้ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายได้ ทั้งนี้ พยานในคดีอาญาสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ พยานผู้เสียหาย (Victim witness) พยานผู้กลับใจให้ความร่วมมือกับกระบวนการยุติธรรม (Collaborating Witnesses) และพยานบุคคลอื่น

(Other types of witnesses) จึงได้มีการนำมามาตรการคุ้มครองพยานในคดีอาญามาใช้บังคับ โดยมาตรการคุ้มครองพยานแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ การคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป และการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

2. เพื่อการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ ต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย แคนาดา และประเทศไทย พบว่า ประกอบด้วย 2.1) กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา คืออนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์การอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2000 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในระดับสากลในการต่อสู้กับกลุ่มองค์กรอาชญากรรม โดยมาตรการหนึ่งที่มีการบัญญัติไว้ คือ การคุ้มครองพยานในคดีอาญาธรรมนูญกรุงโรมของศาลอาญาระหว่างประเทศ ภายใต้ธรรมนูญนี้ กำหนดให้มีการคุ้มครองผู้เสียหายและพยานในคดีอาญา โดยมาตรการที่เหมาะสมในการคุ้มครองความปลอดภัยทางกายภาพและความผาสุกของจิตใจและความเป็นส่วนตัวของพยาน 2.2) กฎหมายต่างประเทศ กฎหมายของสหรัฐอเมริกามีการบัญญัติให้ผู้เข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยานต้องได้รับการตรวจสอบอาชญากรรม การประเมินทางจิตวิทยา และต้องประเมินเป็นลายลักษณ์อักษรระหว่างความร้ายแรงของคดีที่บุคคลนั้นมีความเสี่ยงที่จะเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่นและทรัพย์สินของชุมชนที่บุคคลที่เป็นพยานจะเข้าไปอาศัยอยู่กับความจำเป็นในการใช้คำให้การของบุคคลนั้นเป็นพยาน และเมื่อมีการรับบุคคลใดเข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยานมีการกำหนดข้อตกลงว่า พยานในโครงการต้องไม่ก่ออาชญากรรมใด ๆ หากฝ่าฝืนบันทึกความเข้าใจ เป็นต้น และ 2.3) กฎหมายประเทศไทย การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยไม่มีกรกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานเอาไว้ มิได้มีการกำหนดเกี่ยวกับข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในความคุ้มครอง และไม่มีการกำหนดในบันทึกข้อตกลงว่า ห้ามมิให้บุคคลในโครงการคุ้มครองพยานกระทำความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญาใด ๆ

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ พบว่า ผู้ศึกษาทำการศึกษาใน 3 ประเด็น ประกอบด้วย 3.1) ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ความว่า เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานจะไม่ได้รับความปลอดภัย พยานหรือบุคคลอื่นใดที่เกี่ยวข้อง พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา อาจยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย เมื่อได้รับความร้องขางต้นให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายพิจารณาสั่งการโดยด่วน ถ้ามีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานจะไม่ได้รับความปลอดภัย ก็สั่งให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน เป็นต้น 3.2) ปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ มาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้กำหนดห้ามบุคคลใดเปิดเผยความลับเกี่ยวกับสถานที่อยู่ ชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานสามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งได้มีการดำเนินการเพื่อให้เกิดความปลอดภัยตามมาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 10 หรือมาตรา 11 โดยประการที่นั้นจะเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้นไม่ได้รับความปลอดภัยต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เป็นต้น และ 3.3) ปัญหาเกี่ยวกับข้อตกลงของพยานที่ต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้แบ่งมาตรการคุ้มครองพยานออกเป็น 2 มาตรการคือ มาตรการทั่วไป ตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 1 มาตรา 6 และมาตรา 7 ส่วนมาตรการพิเศษบัญญัติไว้ในหมวด 2 มาตรา 8 มาตรา 9 มาตรา 10 มาตรา 11 และมาตรา 12 เป็นต้น

4. เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ พบว่า จากผลการศึกษาข้างต้น ทำให้มีข้อสรุปและข้อเสนอแนะว่า ประกอบด้วย 4.1) ควรมีการตรากฎกระทรวงเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข โดยอาศัยความตามมาตรา 9 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานใน

คดีอาญา พ.ศ. 2546 เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตราการพิเศษ 4.2) ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยกำหนดข้อยกเว้นให้สามารถเปิดเผยข้อมูลของพยานในโครงการคุ้มครองพยานได้โดยคำสั่งศาล โดยทำการเปิดเผยได้เท่าที่จำเป็นต่อการสืบสวนสอบสวนคดีดังกล่าวและห้ามมิให้กระทบกระเทือนต่อกระบวนการยุติธรรมที่ผู้ยื่นได้รับการคุ้มครองตามมาตราการพิเศษ และ 4.3) ควรแก้ไขเพิ่มเติม ข้อ 5 แห่งระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตราการพิเศษ พ.ศ. 2548 โดยเพิ่มข้อตกลงที่พยานต้องกระทำในขณะที่เข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยาน คือ ห้ามกระทำการใด ๆ อันเป็นความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตราการพิเศษ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

มาตราการพิเศษนี้เป็นมาตราการคุ้มครองพยานที่นำมาใช้กับคดีที่มีความสำคัญ และส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับกฎหมายยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกัน และปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ คดีความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม คดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป หรือคดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน เป็นต้น คดีดังกล่าวมักมีความลับซับซ้อนที่ยากจะหาพยานหลักฐานมาเอาผิดกับผู้กระทำความผิดได้ ดังนั้น พยานในคดีดังกล่าวจึงมักมิใช่เป็นพยานบุคคลโดยทั่วไปที่พบเห็นการกระทำความผิด แต่มักเป็นบุคคลที่ร่วมกระทำความผิดด้วย หรืออยู่ในองค์กรอาชญากรรมเดียวกัน หรือมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับตัวการใหญ่หรือเคยร่วมก่อเหตุอาชญากรรมกันมา ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องนำการคุ้มครองพยานตามมาตราการพิเศษมาบังคับใช้ เนื่องจากขอบเขตของการคุ้มครองพยานตามมาตราการพิเศษนั้นกว้างขวางกว่าการคุ้มครองพยานตามมาตราการทั่วไป เช่น สามารถประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อ ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนเพื่อมิให้องค์กรอาชญากรรมติดตามตัวบุคคลที่เป็นพยานได้ รวมถึงมีการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดให้บุคคลที่ได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตราการพิเศษมีอาชีพ สามารถดำรงชีพด้วยตนเองได้ตามความเหมาะสมในแง่หนึ่ง คำให้การของบุคคลเหล่านี้ อาจสามารถนำมาใช้เพื่อเอาผิดกับบุคคลที่เป็นตัวการใหญ่ได้ จึงสมควรที่จะได้รับการคุ้มครองพยานดังที่ได้รับการรับรองสิทธิดังกล่าวไว้ในอีกแห่งหนึ่ง เนื่องจากพยานในคดีดังกล่าวเป็นบุคคลที่เคยร่วมกระทำความผิดกับตัวการใหญ่มาก่อน แล้วได้รับการกันตัวไว้เป็นพยานโดยไม่ถูกดำเนินคดีอาญาในความผิดที่ตนเองได้ร่วมกระทำความผิด รวมถึงได้รับการเปลี่ยนแปลงหลักฐานทางทะเบียนโดยการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ เพื่อปกปิดตัวตนและได้รับการย้ายที่อยู่ไปอยู่ในชุมชนอื่นที่ไม่มีใครรู้จักเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ในตัวตนใหม่ ด้วยความที่บุคคลนั้นเคยก่อเหตุอาชญากรรมร่วมกับตัวการใหญ่มาก่อน จึงมีความเป็นไปได้ที่จะกลับไปมีพฤติกรรมแบบเดิม ๆ เช่น การไปค้ายาเสพติดในชุมชนใหม่ การไปก่อเหตุอาชญากรรม หรือการมีพฤติกรรมใด ๆ ที่อาจเป็นอันตรายต่อประชาชนในสังคมใหม่ที่พยานผู้นั้นไปอยู่อาศัยได้

ทั้งสหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย และแคนาดา ล้วนบัญญัติให้มีการชั่งน้ำหนักระหว่างความปลอดภัยของสาธารณะกับประโยชน์ที่จะได้รับการอนุมัติให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าร่วมในโครงการคุ้มครองพยาน โดยมีการปกปิดตัวตนและการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้แก่พยานทำให้ชุมชนไม่ทราบว่า สมาชิกใหม่ที่เข้ามาอาศัยอยู่ภายในชุมชนนั้นเป็นบุคคลที่เคยมีประวัติอาชญากรรมมาก่อน ซึ่งอาจมีโอกาสก่อก่อดื้อขึ้นภายในชุมชนได้ พบว่า กฎหมายของต่างประเทศสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐ พบว่า รัฐมีหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติสุขและปลอดภัยจากภัยอันตรายที่มีขอบด้วยกฎหมายรัฐจึงมีภารกิจที่จะต้องคุ้มครองความปลอดภัยของบุคคล ต้องจัดให้มีการรักษาความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชนเพื่อให้เกิดความสงบ

เรียบร้อยในสังคม แต่ในอีกแง่หนึ่ง รัฐก็มีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม และนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย ดังนั้น การจะให้การคุ้มครองพยานโดยใช้มาตรการพิเศษ โดยเฉพาะมาตรการการแก้ไขอัตลักษณ์ของพยาน โดยการให้ชื่อ นามสกุล และที่อยู่ใหม่แก่ผู้ที่เคยกระทำความผิดร่วมกับตัวการใหญ่มาก่อนในฐานะพยาน ก็ควรให้ความมั่นใจว่า เมื่อพยานนั้นมาอยู่ในชุมชนใหม่ภายใต้อัตลักษณ์ใหม่ จะไม่มาก่ออาชญากรรมในชุมชน ประชาชนในชุมชนจะได้รับความปลอดภัยจากการที่ผู้นั้นเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ในสังคม

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรมีการบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ด้วย เพื่อให้ผู้มีอำนาจใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอนุญาตให้นำมาตรการพิเศษมาใช้กับพยานในคดีอาญา ทั้งนี้ โดยการชั่งน้ำหนักระหว่างความปลอดภัยของประชาชนกับผลประโยชน์ที่รัฐจะได้รับจากการมาเป็นพยานในคดีอาญาของบุคคลดังกล่าว

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้

1.1 ควรมีการตรากฎกระทรวงเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข โดยอาศัยความตามมาตรา 9 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ โดยกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย เมื่อได้รับคำร้องจากพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน การพิจารณาสั่งให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานให้คำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ประกอบการพิจารณาด้วย (1) ประวัติอาชญากรรมของบุคคลนั้น และแนวโน้มที่บุคคลนั้นจะกระทำความผิดกฎหมายขณะที่ได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ (2) ข้อมูลทางการแพทย์ด้านจิตเวชของบุคคลนั้น (3) ความร้ายแรงของความผิดใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นหรือที่บุคคลนั้นกำลังให้ความช่วยเหลือในการสืบสวนสอบสวนคดี (4) วิธีการอื่นใดที่มีการคุ้มครองบุคคลนั้นอยู่แล้ว หรือวิธีการอื่นใดที่บุคคลนั้นอาจได้รับและมีประสิทธิภาพเทียบเท่าการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน (5) ลักษณะของภัยคุกคามที่มีต่อบุคคลนั้นขณะขอรับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ (6) ประวัติการขอรับการคุ้มครองและเหตุการณ์ที่ผู้นั้นอาจกระทำแล้วส่งผลให้การคุ้มครองสิ้นสุดลงตามกฎหมาย ทั้งนี้ เพื่อให้มีการชั่งน้ำหนักระหว่างความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายต่อสาธารณะ หรือต่อผู้บริสุทธิ์กับความจำเป็นในการให้ความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษต่อบุคคลนั้น ซึ่งอาจส่งผลทำให้ผู้นั้นได้รับการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์เดิมโดยรวมถึงการปกปิดอาชญากรรมของบุคคลนั้นที่เคยกระทำมาก่อนเข้าโครงการคุ้มครองพยาน

1.2 ควรเพิ่มเติม มาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 หากมีข้อสงสัยว่า มีการกระทำความผิดโดยบุคคลที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพยานกระทำได้โดยคำสั่งศาล ซึ่งหากศาลเห็นว่า การคุ้มครองพยานนั้นยังมีความจำเป็นการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพยานเปิดเผยได้เท่าที่จำเป็นต่อการสืบสวนสอบสวนคดีดังกล่าวเท่านั้นและห้ามมิให้กระทบกระเทือนต่อกระบวนการยุติธรรมในคดีที่ผู้นั้นได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ ทั้งนี้ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การสืบสวนสอบสวนคดีของเจ้าหน้าที่ที่มีความจำเป็นต้องทราบอัตลักษณ์เดิมของบุคคลที่อยู่ในโครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษที่ได้รับการปกปิดอัตลักษณ์ซึ่งไปกระทำความผิดกฎหมายในระหว่างได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ

1.3 ควรเพิ่มเติม ข้อ 5/1 แห่งระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. 2548 โดยกำหนดให้พยานต้องไม่กระทำการใด ๆ ที่บัญญัติให้เป็นความผิดทั้งในทางแพ่งและทางอาญา ทั้งนี้ เพื่อให้มั่นใจว่า พยานที่อยู่ใน

ความคุ้มครองตามมาตราการพิเศษจะไม่กระทำความผิดใด ๆ ทั้งทางแพ่งและทางอาญา โดยอาศัยประโยชน์จากการได้รับการปกปิดอัตลักษณ์เดิมไปกระทำความผิด

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการคุ้มครองพยานตามมาตราการทั่วไป เนื่องจากในปัจจุบัน หน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายมีอำนาจดำเนินการให้การคุ้มครองพยานตามมาตราการทั่วไปได้เอง ซึ่งอาจทำให้การคุ้มครองพยานที่ดำเนินการโดยองค์กรผู้บังคับใช้กฎหมายไม่อยู่ในมาตราการเดียวกัน

2.2 ควรทำการศึกษาการคุ้มครองพยานตามมาตราการพิเศษ โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศอื่น ๆ นอกเหนือไปจาก สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และแคนาดา ซึ่งอาจส่งผลทำให้ได้มาตราการที่จำเป็นอื่น ๆ มาใช้สำหรับการปรับปรุงบทกฎหมายของไทย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิจิต ที่ให้คำปรึกษาแนะนำและทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี มีคุณค่าและขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

ผู้จัดการออนไลน์. (2565). *FBI ซึ่พยานในคดีทุจริตกองทุน 1MDB ของมาเลเซียไม่กล้าให้เบาะแส หนีถูกตามแก้แค้น*. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2565, จาก <https://mgronline.com/around/detail/9600000091506>

ศรันยา สีมา. (2564). *ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ..อ.พ. 20/2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2546). *ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ.* กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2564). *ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. อ.พ. 20/2564 สมัยประชุมสามัญประจำปี ครั้งที่สอง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร